

J.J.Steyaert werd geboren te Gent op 26 april 1799. Hij volgt de lessen aan de academie en behaalt er een prijs in 1818. Hij voelt zich echter meer aangetrokken tot het onderwijs en in 1821 is hij reeds werkzaam als primaire onderwijzer in de Sloopstraat. Primaire onderwijzers werden aangesteld in toepassing van de wet van 3 brumaire jaar 4 (25.10.1795); ze genoten te Gent een woonstvergoeding, maar moesten aan enkele kinderen kosteloos onderwijs verstrekken; de overige leerlingen betaalden een schoolgeld. De eerste primaire onderwijzer werd te Gent aangesteld in 1798. In 1807 wordt het aantal primaire onderwijzers gebracht op zes; in 1812 wordt dit aantal vermeerderd tot acht. Als primaire genoot Steyaert een woonstvergoeding van 189 gulden per jaar. Zijn school telde ongeveer 50 leerlingen, waarvan een vierde kosteloos onderwijs ontving. Aan een brief van Steyaert aan de Conseil de Régence van 9 juni 1825 ontlene we: "Met toestemming van den opziener der primaire scholen heeft hij reeds vier jaren de primaire school van den voormaligen onderwijzer Coucke overgenomen. Weshalve hij nederig verzoekt, dat de jaarlijksche toelage bestemd voor het onderwijzen der gratuite leerlingen op zijnen naam moge worden overgebracht". Verder vernemen we "dat hij zich reeds met eenige gangen van het verbeterd onderwijs heeft bekend gemaakt en bij het laatste examen den derden rang heeft bekomen". De schoolopziener bevestigt, dat Steyaert de vergaderingen van het schoolonderwijzersgezelschap heeft gevolgd. Hierbij een woordje verklaring: Jonglas, als hoofdonderwijzer van de in 1820 opgerichte rijksschool in de Blauwe Schole te Gent, richtte op verzoek van Van den Ende, hoofdinspecteur van het lager onderwijs, in 1821 een schoolonderwijzersgezelschap op. Het doel van deze vereniging was de algemene en de beroepsontwikkeling van de onderwijzers te bevorderen. De bijzondere nadruk werd gelegd op het gebruik van een nieuwe leesmethode - de klankmethode Prinsen -, die de oude spelmethode (verbeterd onderwijs), waarbij een groep kinderen gelijktijdig onderwijs ontvangen tegenover het ondoelmatig hoofdelijk onderwijs, waarbij elk kind afzonderlijk door de meester werd onderricht. Door een K.B. van 9.9.1817 behoorden alle onderwijzers een onderwijsakte te bezitten, waartoe ze een examen voor een jury moesten afleggen. Om zijn ijver en toewijding als onderwijzer en als lid van het onderwijzersgezelschap ontvangt Steyaert in 1827 als beloning het nodige didactisch materiaal voor de nieuwe leesmethode. In 1829 wordt Steyaert bibliothecaris van het Gents onderwijzersgezelschap.

In 1827 beslist het stadsbestuur van Gent drie armen-scholen op te richten. Volgens de onderwijswet kan in de openbare scholen enkel een aanstelling geschieden, nadat de sollicitanten, die een onderwijsacte en getuigschriften van goed burgerlijk, zedelijk en godsdienstig gedrag moeten voorleggen, een vergelijkend examen hebben afgelegd voor de schoolopziener en nadat de minister van het publieke onderwijs toelating tot aanstelling heeft verleend. Het examen onderzoekt twee aspecten: de algemene ontwikkeling en de beroepsbekwaamheid (methodenleer). Er waren 19 kandidaten: twaalf uit de Zuidelijke en zeven uit de Noordelijke Provinciën. Steyaert en twee katholieke onderwijzers uit het Noorden komen eervol uit de strijd. Zo wordt Steyaert in 1828 schoolhoofd van de armenschool 2, die gevestigd wordt in St. Jan in d'Olie op de Vlasmarkt. Zijn jaarwedde bedraagt 700 gulden. In 1829 telt zijn school 125 leerlingen. In een brief aan de stedelijke overheid vraagt Steyaert dan ook een ondermeester aan te stellen. Begin 1831 worden de twee Noordnederlandse onderwijzers ontslagen en vervangen door Belgische schoolmeesters. Steyaert zal gans zijn leven hoofdonderwijzer van school 2 blijven. In 1834 wordt zijn school overgebracht naar het Rijke Gasthuis. Zijn jaarwedde bedraagt nu 1700 F. Als vergelijking kunnen we mededelen, dat in 1835 de wedde van een onder-bureauchef lag tussen 1272 F en 1500 F, een eerste bediende ontving een wedde tussen 900 F en 1000 F, terwijl een ervaren drukker 600 F per jaar kon verdienen. In 1843 wordt school 2 overgebracht naar het Prinsenhof en in 1894 zal ze van hier verhuizen naar de Molenaarsstraat.

Tijdens het schooljaar 1856-57 telt de Prinsenhofschool 815 leerlingen en is de meest bevolkte school van de toen bestaande acht stadsscholen. In 1836 wordt Steyaert ook benoemd aan de centrale school voor Frans in het Pakhuis op de Koornmarkt; in de armen-scholen werd Frans niet onderwezen; de leerlingen van de hoogste klassen volgden 's avonds de lessen in Frans in het Pakhuis. De jaarlijkse vergoeding beliep 300 F. Van af 1850 werd de tweede taal aangeleerd in de lagere scholen en werd de centrale avondschool gesloten.

Uit een verslag van 1849 blijkt, dat het onderwijs in de drie wezengestichten erbarmelijk is. De commissie van de Burgerlijke Godshuizen belast Steyaert met de leiding, eerst van de school voor jongens, daarna ook van de beide gestichten voor meisjes.

Als de gemeenteraad in 1853 beslist een avondschool in het Prinsenhof te openen, wordt Steyaert tot hoofdonderwijzer van de adultenschool benoemd met een vergoeding van 600 F per jaar.

Steyaert is overwerkt: de schooluren zijn lang, het aantal vacantiédagen per jaar is zeer gering, het aantal leerlingen per klas is groot. Steyaert overlijdt op 59-jarige ouderdom op 19 april 1858. Op zijn begrafenis werd een afscheidsrede uitgesproken door schepenen de Maere, door Frans Rens namens "De Tael is gansch het Volk" en door Van Acker, eerste onderwijzer van de Prinsenhofschool.

Steyaert was een schoolman met hart en geest. Hij was fier op zijn school. Met genoegen vertelt hij in zijn werk over het bezoek van Koning Leopold I aan zijn school in het Rijke Gasthuis in 1834. Over zijn school in het Prinsenhof schrijft hij: "Geen school in 't geheele land telt een zoo groot aantal leerlingen, die er tot nuttige leden der samenleving worden opgeleid, en er worden geoefend in alles wat hun tijdelijk en eeuwig geluk kan verstreken". Tevens vertelt hij ons over de uitslagen door zijn leerlingen behaald in de wedstrijden. Zijn opvoedingsideaal formuleert hij als volgt: "De kinderen opleiden tot godsdienstige, verstandige menschen; ze tot brave, bekwame werklieden voorbereiden".

Steyaert hield ook van zijn stad. Niettegenstaande zijn zeer drukke beroepsbezigheden vindt hij nog de tijd om te schrijven. Achtereenvolgens laat hij verschijnen

1838 : Beschrijving van Gent.

1847 : Beknopte beschrijving van Gent.

1857 : Volledige beschrijving van Gent of geschiedkundige beschouwing van de stad en hare bewoners.

In het laatste werk stelt hij zich als volgt voor: "J.J. Steyaert, hoofdonderwijzer van een der stadsscholen en der drij weezengestichten. Werkend lid der Koninklijke Maatschappij van Schoone Kunsten en van het letterkundig genootschap "De Tael is gansch het Volk".

"De Tael is gansch het Volk" werd gesticht te Gent in 1836 en had in haar beginperiode een voornaam aandeel in de herleving van de Vlaamse letterkunde. In "De Tael is gansch het Volk" leerde Steyaert een aantal Vlaamse schrijvers kennen, w.o. J.F. Willems (1793-1846); Pr. Van Duyse (1804-1859), K.L. Ledeganck (1805-1847), mevr. Courtmans (1811-1890); E. Zetterman (1826-1855), verder nog Frans Rens (1805-1874), F. Blommaert (1809-1871), F. Snellaert (1806-1872) en J. Heremans (1825-1884). Aanvankelijk was de spreekbuis van "De Tael is gansch het Volk" de "Bijdragen der Gazette van Gent over Letteren, Kunsten en Wetenschappen (1836-1839); later verschenen de bijdragen van de leden in het tijdschrift "De Eendragt, veertiendaegsch tydschrift voor Letteren, Kunsten en Wetenschappen (1846-1878).

Prof. Dr. P. De Keyzer schrijft in zijn studie over het genootschap "De Tael is gansch het Volk" als politiek-neutrale vereniging ondervond ze de terugslag van de splitsing van de toenmalige flaminganten in een liberaal (vrijzinnig) en katholiek (clericaal) kamp. De eens zo beroemde maatschappij is bijna geluidloos ter ziele gegaan omstreeks 1885, de stichtingsdatum van de Koninklijke Vlaamse Academie".

In 1844 publiceert Steyaert het werk "Levensschets van den Heer Joseph Van Crombrugge in zijn leven Burgemeester der Stad Gent". Het is een bekroond antwoord op een prijsvraag van de Koninklijke Maatschappij van Schoone Kunsten en Letteren te Gent in 1843. Het werk telt 120 bladzijden. In het voorwoord schrijft Steyaert: "Waerom deze levensschets in de Vlaemsche tael en niet in het Fransch is gesteld, laet zich gemakkelijk verklaren: de koninklijke maatschappij, welke deze prijsvraag heeft voorgeschreven, bestaat uit echte Vlamingen; de Burgemeester, wier leven en daden hier zijn geschetst en gewaerdeerd, was een echte Vlaming en dit schrift zelve is voor echte Vlamingen bestemd". Het eerste hoofdstuk geeft een levensschets van Van Crombrugge; het tweede deel brengt een beschrijving en waardering van de verschillende inrichtingen en openbare werken, die de aandacht van de burgemeester genoten. Het volgende citaat toont wel duidelijk de gedachtengang van Steyaert aan: "Zoo hadden de eerste stralen van beschaving hun weldadig licht voor onze vaderstad doen opgaen, toen de omwenteling en hare gevolgen ons onderwijs met eenen noodlottigen slag bedreigde: onze Hoogeschool werd van twee faculteiten (wijsbegeerte en wetenschappen) beroofd; het College verloor bijna al zijn leerlingen; twee der stadskostelooze scholen raekten, na de afzetting der hoofdonderwijzers bijna geheel ten gronde, en de Nijverheidsschool deelde in 't zelfde lot. Er was dus geen enkele tak van 't onderwijs te herstellen, maer bijna het geheel moest heringerigt worden. Zulk een gewigtig onderwerp dierf Van Crombrugge op zich nemen".

Na dit citaat zal het ons niet verwonderen, dat Steyaert van bij de stichting in 1846 lid wordt van het Vlaamsch Gezelschap, dat onder impuls van Snellaert het eerste Nederlands congres, gehouden te Gent in 1849, voorbereidt. Naast de stichters Rens, Snellaert, Blommaert en Heremans waren o.a. dokter Cesar Fredericq, H. Van Peene, die in 1845 de Vlaamse Leeuw schreef, K. Miry, die het lied componeerde, de kunstschilders F. De Vigne en Lieven de Winne en Willem Rogghé lid van het Vlaamsch Gezelschap.

In 1858, kort na zijn overlijden, verschijnt "Een Speelreisje in België, behelzende schilderachtige en geschiedkundige beschrijvingen des lands-streken en gedenkstukken, zeden, gebruiken, instellingen, levensschetsen".

Het werk telt 368 bladzijden en kan dienstig zijn als prijsboek en als bibliotheekboek.

In verband met het onderwijs heeft Steyaert slechts een werk gepubliceerd. De titel luidt : "Verhandeling over de noodzakelijkheid van eene wet op het onderwijs in België beschouwd als het geschikste middel ter bevordering van de zedelijkheid en welvaart der geheele natie". Het werk verscheen in 1840; twee jaar later zal de eerste wet op het lager onderwijs gestemd worden. Volgende citaten leren ons de opvattingen van Steyaert kennen en we moeten erkennen, dat we verrast zijn deze geluiden reeds te horen in 1840. "Het volksonderwijs is een gevolg van het constitutioneel stelsel. Inderdaed, het is niet genoeg, dat het volk zijn regten heeft, het moet die kunnen genieten; het moet die met oordeel, verstand en kennis van zaken kunnen uitoefenen. En zoo een volk niet onderwezen en goed onderwezen is, hoe zal het zijne pligten als burger en kiezer kunnen vervullen?". Steyaert heeft echter nog andere motieven. "Het onderwijs is voor de werkende klasse niet alleen eene noodwendigheid, het is tevens een regt. Is het wel regtveerdig dat deze klasse, welke ook een groot deel der belastingen betaelt (het grootste deel van de inkomsten van de steden kwam van de octrooirechten, die gevoelig de prijs van de eetwaren verhoogden), de begoede klasse door het zweet zijns aenschijns voedt en de kosten voor hunne opvoeding helpt dragen, de voordeelen niet zou mogen genieten van een onderwijs naer zijnen stand en bestemming geregeld?". Steyaert is hier beïnvloed door het werk van Ducpétiaux "De l'état de l'instruction primaire et populaire en Belgique" (1838). Als onderwijzer heeft Steyaert natuurlijk ook belangstelling voor de materiële toestand, die hij te goed kent. "Men begrijpt reeds dat wij zouden wenschen, dat de onderwijzer door 't gouvernement aengesteld zijnde, van hetzelfde ook zoodanigen geldelijke onderstand zou genieten, dat hij niet meer verplicht zij eenig ander bedrijf uit te oefenen". Met uitzondering van de hoofdonderwijzers in enkele grote steden, was de toestand van de onderwijzers ver van rooskleurig: de wedde van de ondermeesters was zeer gering; in de meeste gemeenten ontving de schoolmeester slechts een kleine vergoeding, die moest aangevuld worden door het schoolgeld van de leerlingen en door de uitoefening van een ander beroep. Steyaert verdedigt ook de oprichting van twee normaalscholen en stelt hiervoor Gent en Luik voor, omdat in beide steden een universiteit gevestigd is. De rijksnormaalschool opgericht te Lier in 1818 werd gesloten in 1830; eerst in 1843 zullen opnieuw twee rijksnormaalscholen (Lier en Nijvel) worden opgericht. Tenslotte verdedigt Steyaert het principe, dat in Vlaanderen de onderwijstaal het Vlaams

moet zijn; hierbij verwijst hij naar het werk van Blommaert "Aenmerkingen over de verwaerlooing der Nederduitsche Tael" (Gent, 1832).

Steyaert nam ook deel aan wedstrijden ingericht door de Kamers van Rhetorica. Zo won hij een prijs te Nieuwpoort in 1840 voor de behandeling van het onderwerp "Boudewijn met den ijzeren arm". Herinneren we hier even aan de datum van de publicatie van "De Leeuw van Vlaanderen" (1838). Steyaert won ook prijzen te Eeklo, Brugge, Ieperen, en Harelbeke. In 1843 publiceerde hij nog een novelle "Hugo van Zomergem".

Uit deze biografie kunnen we vaststellen, dat in deze periode te Gent een intens Vlaams cultureel leven opbloede. Enkele Gentse straatnamen herinneren ons aan tijdgenoten van Steyaert.

Voor ons, Gentse heemkundigen, heeft Steyaert recht op een plaats, naast A.Voisin, Pr. Van Duyse, Pr. Claeys, V. Fris, A. Heins, A. Van Werveke en vele anderen, die ons door hun werken "Gent die Fiere" hebben leren kennen en waarderen.

M. STEELS

WIE WAS VERTRUNEN ?

Een (aanvaardbare ?) hypotese

Op 8 maart 1970 hield de heer Vispoel voor de Heemkring Gent in het Museum voor Volkskunde een spreekbeurt over oude Gentse straatnamen. Wat wellicht iedereen van die interessante en algemeen gesmaakte uiteenzetting zal onthouden hebben is de wetenschap dat over het onderwerp bijlange niet alles gezegd is en dat er voor de ijverige heemkundige qua die straatnamen nog heel wat brood op de plank ligt.

Wat volgt is niet meer maar ook niet minder dan een preten-tieloze poging om van een der alleroudste straatnamen een zo aannemelijke als verantwoorde verklaring te geven. Wat zeggen wil dat mijn verhaal best niet afgesloten wordt met een Zo IS HET gebeurd, maar met een meer genuanceerd De kans is groot dat HET zo GEBEURD IS.